



Delavski praznik in program.

Prvi dan maja, ni še davno temu, praznovali so najbolj viši in imoviti sloji; plemenitaši in moderni kapitalisti so kazali svoj lišp in svojo bliščobo, preproste množice in niži stanovi so pa gledali, kakó se kaže bogastvo ob taki priliki. Zavesti o nasprotju med bogastvom in delom, med imovitimi in plemenitimi stanovi z jedne strani ter med preprostimi vrstami delavskega, rokodelskega, obrtnega in v nižih službah potečega se sloja z druge strani dotlej ni še bilo, in takó so se bolj ali manj vsi sloji nekako mirno radovali v dan, ko pričinja najlepši mesec sredi evropske in tudi ameriške civilizacije. Dandanes pa raste čim dalje zavest o kvalitativnem navskrižju imajočih in delajočih stanov, in morda je instinkt najbolj razvitega, t. j. tovarniškega oddelka delavskih stanov dovedel ali vsaj pomagal dovesti do sklepa, vsled katerega je dan prvega maja vsaj načelno proglašen praznikom vsega delavskega stanu. Takó se je stvar gledé na ta dan kar preobrnila: delavske množice se družijo v velike čete in vrste, da na odbranih prostorih praznujejo ta dan kot svoj dan, in rodna in denarna aristokracija je zamenjala svojo prejšnjo vlogo prvega maja s tem, da gleda ali pa se demonstrativno umika pogledu delavskih čet. Zgodovina praznovanja prvega maja je torej jako značilna in kaže jako pomenljivo tudi na razvoj človeške družbe v bodočnosti.

To, da si prisvajajo delavci praznovanje posebnega dne v letu, naj si bode ta dan po pratiki v delavnik ali praznik, je gledé na izostanek dela in zaslužka jednega dne pač postranska stvar; glavno za delavce in za človeško družbo je to, da se predstavljajo delavske čete kot velika masa tu uže vsled tega kot nekaka sila, naj si bode organizovana ali pa razkropljena, kakor je še iz večine do današnjega dne. Uže same te mase, ki se vsled občega sedanjega kulturnega razvoja množé od leta do leta v progresivnih razmerah, vzbujajo in morajo vzbujati v dosedanjih gospodovalnih slojih čustva, da se bliža družba naše civilizacije važnim izpremembam in preobratom. Te delavske mase, če kedaj, uže kot take silijo k zaresnemu premišljevanju ter brez hrupa, brez klicev, opominjajo, da bode treba prenehati s sedanjo trdovratnostjo nasproti dejanskim in opravičenim potrebam delavskega stanu. Praznik prvega maja je po takem uže sam od sebe za delavske sloje velike moralne vrednosti,

in človeški družbi bode le na dobiček, ako uporabi svoje vtise od delavskega praznika za zboljšanje položaja delavskih množic.

Za delavce pa je prvi maj neposredne moralne vrednosti, ker se v ta dan ne gredó le gostit, temveč se shajajo ter ponavljajo tiste programe, v katerih povdargajo svoje skupne in najvažnejše potrebe.

Delavci so pod raznimi vplivi razvili doslej razne stranke; najmogočnša med njimi je v zapadni Evropi in tudi v Združenih državah severne Amerike takó zvana socijalno-demokratiška stranka. Najneugodniše in jako sumljivo pa je pri tej stranki doslej to, da se jej vsiljujejo in jo z raznimi teorijami obsipljejo Židje kot načelniki in vodje. Pod takim vodstvom se delavsko vprašanje ne more razvijati pravilno in ugodno. Največi vzrok je v tem, da Židje delujejo sami v smislu brezobzirnega kapitalizma. Židovstvo dandanes se noče zadovoljiti samo z denarno in občo veliko trgovino, temveč snuje tudi velika tovarniška podjetja, prisvaja si za spekulacijske namere tudi zemljišča in postaje čim dalje kot vsestranska kapitalistiška sila občega gospodarstva.

To dejstvo je treba povdarjati v interesu delavskega stanu in vsled tega tudi človeške družbe v obče, ker je hebrejskemu življu v skupnosti do tega, da bi se pravilno reševanje delavskega vprašanja ali zavleklo ali pa neznatno izpremenilo delavskim množicam na korist. Dosedanja skušnja uči, da židovski načelniki delavskih strank najrajši postavljajo v delavske programe take točke, katere se ne morejo izvršiti ali se izvršé le v daljnji bodočnosti. Uže po svoji naravi zahajajo židovski načelniki od skrajnosti do skrajnosti; zaradi interesov židovskega kapitala pa popuščajo redno vselej to, kar bi se moglo doseči v vsaki dobi ali ob različnih položajih razvoja občega gospodarstva. Židovski elementi se vedejo kot brezdomovinci ali izpremišnjajo svoje rodoljubje in domoljubje po raznih državah in med raznimi narodi, kakor jim kaže osebni in zajedno interes židovske narodnosti ali, kakor nalašč pravijo oni, židovskega veroizpovedanja.

Delavci so vsled značaja židovskih vodij in židovskih kapitalistiških interesov dolžni, ako so modri, poslušati vsaj dva zvona, da se resnica prav spozna, kakor pravi slovanski pregovor. Delavci civilizovanih narodov niso židovske krvi in narodnosti; oni pripadajo v veliki večini romanskim, germanskim in slovanskim plemenom ali takózvanim ariškim narodom, ki so v Evropi doma in

so se odtod razširili dalje po drugih celinah ali materikih. Vsled tega bilo bi naravno in pametno, ko bi delavci poslušali tiste učitelje, ki so proizšli iz njih krvi ali celó iz njih srede.

Naj torej povdarjajo židovski vodje kakoršne koli nauke ali teorije, najvažnejše ostane le to, kar učé učitelji ariških narodov. Po naukih ariških učiteljev občega gospodarstva je za delavce v današnji dobi in za dolgo nadaljnjo bodočnost vendar odločilno to, da se delavcem primerniše uredi zaslužek ali plačilo za vsakdanje delo in potem, da se kar možno skrajša čas za delo, ne da bi vsled tega trpeli delavci in njih rodbine ali družine. Zaradi plače in delu odmerjenega časa gre najprej, ne pa za drugo. Delavcem po takem ne more biti do tega, da bi sami zbirali kapitale z namenom, da bi sami snovali tovarne ali se spuščali v draga gospodarstvena podjetja ter delali také konkurencijo kapitalističkim slojem. Tudi je sanjarsko, stavljati uže sedaj cilj delavskemu stanu také, kakor da bi mogli delavci doseči in celó prevzeti vsa sredstva, potrebna za delo. Taki nauki so utopistiški za rodove in rodove, ali pa za veke in veke; delavci pa hočejo sedaj živeti in skrbé, da bi pošteno živela tudi njih deca. Cilj za sedanost in nadaljnjo dolgo bodočnost ostaje in mora previdnim delavcem ostati ta, da se jim pravično uredi plača, in da se jim čas za delo v pravem smislu besede skrajša po možnosti uslovij, da morejo s tem pridobiti časa tudi za druge potrebe, katere imajo kot člani države, posebnih veroizpovedanj in kot pristaši te ali one narodnosti.

V dosezanje glavnega cilja: uredjenja plače in skrajšanja časa pri delu pa potrebujejo delavci pogajanja s podjetniki ali v občé s temi, pri katerih delajo. To pogajanje pa se ne more ugodno vršiti, ako se hočejo dogovarjati le posamični delavci s podjetniki, in zato potrebujejo medsebojnih zvez. Take zveze se morajo pa raztezati kar možno daleko in med delavci raznih vrst. Take zveze so poznane kot delavske koalicije; a svobode za pravi in zadostni razvoj doslej za take zveze še ni bilo. Zatorej je potreba težati za svobodo združevanja delavskih vrst v jedni in isti državi in pozneje od države do države. Tako svobodo pa delavci dosežejo v ustavnih državah polagoma pri soudeležbi zakonodavstva, in zato je potrebno tudi delavcem volilno pravo.

Volilno pravo ima po takem tudi gledé na naš avstrijski Dunajski parlament za delavce največi pomen v pogledu na dosezanje svobode za koalicije. Ako se vsled pridobljene svobode zasnujejo dovolj močne koalicije, nastopi doba za vspešno pogajanje med podjetniki in delavci. Pri takem položaju še le bodo mogli delavci siliti nato, da se pokaže dobiček, ki ga imajo podjetniki, in da ti pravilniše uredé delavske plače in odmerijo čas vsakdanjega dela. Se le iz koalicij stopijo delavski načelniki pred podjetnike in bodo vspešno delovali na cilj, ki je sedaj le pred očmi, in se mu delavci sedaj le približujejo, kolikor morejo porabiti ugodne slučaje.

Vidi se, da zahtevanje dela 8 ur na dan je postransko nasproti svobodi za koalicije.

Koalicije morejo doseči vse, kar je potreba delavcem nasproti podjetnikom, torej tudi določbo dnevnih ur za delo. To, kar zahteva kot prvo točko sedaj socialnodemokratiška stranka gledé na čas dela, namreč 8 ur na dan, pokaže se kot postranska zahteva, kedar se vstvarijo za res prave koalicije. Tudi je treba delavcem krepko naglašati, da zahtevanje 8 ur dnevnega dela je samo po sebi nepravilno in kaže bolj agitacijsko šablono,

nego pa modrost socialnodemokratiškega vodstva. Dela so in ostanejo namreč za vse veke različna, ker so snovi ali predmeti za obdelovanje in izdelovanje nejednaki in mnogovrstni. Pri jednih snoveh se človek utruji bolj v 1 uri, nego pri drugi v 2, 3 in še več urah. Po takem je za nekatera dela še preveč 8 ur, za druga pa dovolj, in more človek bez utrujenja še dodati kako uro. Vrh tega so delavci različno močni, in, kar je glavno, določba meje ur na zgorej, torej ponajveč 8 ur na dan, je taka, da se dá urediti ne v jedni sami državi, temveč le v sporazumljenju od države do države. Zahtevanje 8 ur na dan je mednarodno gospodarstveno vprašanje, in poprej se mora urediti mednarodna trgovina, torej tudi določiti meja svobodi trgovine, z jedno besedo regulovati carina ali colnina. In tudi to uredjenje dnevnega dela dosežejo jedino koalicije delavskih vrst.

Na vstvarjanje koalicij je treba torej delovati vsem delavskim strankam; da pa ne bodo imele kapitalistiške stranke povoda zavirati svobodo za koalicije, treba je, da delavske stranke naglašajo uže naprej, da ne bodo koalicij nikdar zlorabljale proti človeški družbi v občé, temveč jedino proti trmoglavim podjetništvom, kedar bi se ta upirala dokazanim in očitnim potrebam za koncesije nasproti delavcem.

Tak torej mora biti program delavskega stanu v občé; glavno je, da ta stan za sedanje in pozneje rodove deluje na urnavanje plače in kar možno na skrcenje vsakdanjega dela. Zato potrebuje večih, dalekosežnih medsebojnih zvez: te pa doseže le s doseženjem potrebne svobode, ki sega čez sedanjo svobodo o shodih in zborih. To svobodo pa zopet pridobé le pri soudeležbi zakonodavstva, in zato potrebujejo tudi delavci volilnega prava, in pri tem je bistveno, da sploh pridejo tudi delavski zastopniki v parlamente. Ko bi bili kapitalisti dovolj pametni, bi sami od sebe glasovali po parlamentih za večo koalijsko svobodo delavskega stanu, in potem bi volilno pravo kot sredstvo za namen ne bilo toliko pereče, kakor je ravno sedaj n. pr. v naši polovici cesarstva. Kjer ni konstitucij, tam morejo soveti korone in korona sama kar nakrat ukreniti vse to, za kar se po ustavnih državah boré delavci in v občé razni sloji. Ravno v naši monarhiji svedoči skušnja, da gospodovalne stranke, med katerimi igrajo glavno vlogo kapitalisti, ne marajo privoliti v nadrobno izvršenje niti tistih zakonov, ki so podeljeni kot osnovni zakoni v konstituciji. Tudi za volilno pravo in za razširjenje tega prava treba bode še mnogo bojev ne le delavskemu stanu, temveč tudi drugim slojem.

Zato je primerno, da delavci ne odvrčajo od sebe takih strank, ki imajo jednake interese n. pr. za razširjenje volilnega prava. Kakor skrbé med seboj, da se družijo bolj in bolj, jednako potrebujejo zvez zunaj delavskega stanu v pogledu na jedne in iste politiške cilje. Tudi iz tega vzroka so dolžni ravno delavci podpirati negospodovalne narodnosti, katere se takisto boré za kar možno razširjenje volilnega prava. To so delavci dolžni sami sebi, tudi ko bi kar čisto nič ne poštevati narodnosti za svoje potrebe, in s tem je dokazano, da socialnodemokratiška stranka sosebno v Avstro-Ogerski škoduje delavskemu stanu, ko načelno meče od sebe nacionalne težnje, ki jih imajo razne narodnosti. To ostaje resnično, če tudi v agitacijskih namenih dovoljuje ista stranka govore na shodih o raznih jeziki in izdavanje svojih časopisov na istih jeziki.

V občé naj velja opomnja, da delavske stranke so se začele preveč ločiti od drugih slojev, skupin in tudi

narodnih strank. Tako absolutno ločenje dovaja sicer do vzbujenja večje energije pri agitacijah in večje zavesti za interese stanovskih teženj, dovaja pa istočasno v nevarnost, da bi delavski stanovi prezrli mnogo tega, kar jih veže na človeštvo in druge stanove.

Zgorej razloženi delavski program velja delavcem le kot delavskemu stanu, delavcem nasproti podjetnikom in sedanjemu izvrševanju občega gospodarstva. V programu postavljeni cilji pa se spreobračajo v sredstva za namen, hitro ko se delavci postavijo na stališče, da so poleg tega tudi državljani, pristaši raznih veroizpovedanj in člani te ali one narodnosti. Delavci hočejo vendar boljše plačo in skrajšani čas dela, da bi mogli izpolnjevati dolžnosti tudi kot člani človeške družbe, da bi dobilo njih življenje kar možno visoko vrednost za nje same. Vrednost življenja pa si povišamo s prisvojenjem omike in vsega tega, kar imenujemo civilizacijo. Omiko dobivamo pa vsled šolanja, in šolanje se vrši najprimerneše s pomočjo materinega jezika, šeg in sporočil lastnega naroda. Tako tudi delavcu ostaje narodnost svetinja ali tisto plemenito sredstvo, v katerem se končno pospenja do izobrazbe in civilizacije, s tem pa do tiste višine, kjer dobiva življenje vsakega človeka povečano vrednost nasproti samemu sebi in drugim, s katerimi smo v dotikah in zvezah. Oplemenjeno življenje je in mora biti poslednji cilj na zemlji tudi delavskemu stanu; okolo tega se sučejo vsi drugi cilji kot bližnja in oddaljena sredstva za namen. Mi smo tukaj te cilje razvrstili in tako delavskim čitateljem pokazali zvezo, ki je med sredstvi in cilji. Naj v spomin prvemu maju letošnjega leta premišljujete tudi naš delavski program, a to priporočamo ne le delavcem temveč čitateljem raznih slojev slovenske in slovanske narodnosti.

„Amicus Plato“...

III.

„Novice“ očitajo Rusom, da so še večji separatisti, nego Poljaki. Separatizem je le dvojen: *politiški* in *kulturni*. Kateri mislijo „Novice“? Politiškega gotovo ne; ta je za avstro-ogerske Slavjane brez pomena, ker Rusija je zunanja država, ki se ne more mešati v notranjo političko organizacijo Avstro-Ogerske, vsled tega pa tudi ne more vplivati na nobeno zvezo polit. strank te države. Tudi bi bilo težavno, pospeševati domačo politiko avstro-ogerskih Slavjanov, ko so sami med seboj nejedini in polni političkih navskrižij. Ostaje le pomen kulturnega separatizma ruskega naroda. Slovenci pa vendar ne morejo postavljati ruskega kulturnega separatizma na jedno in isto stopinjo s kulturnim slovenskim separatizmom: Slovenci nimajo ne jezika, ne literature, da bi se radi tega mogli meriti z Rusi, ali da bi mogli celó zahtevati, naj bi si Rusi prisvajali znanje slovenskega jezika za praktično porabo in proučevanje slovenske književnosti radi obče naobrazbe. Rusom kulturni separatizem na to stran čisto nič ne škoduje; isto pa ne velja o Slovencih, in morejo sami presoditi, komu škoduje kulturni separatizem bolj, Slovencem ali Rusom.

Ako se kak Slovenec uči po ruski, najprej terja, da bi se tudi Rusi učili slovenskega jezika, sicer so mu oni „separatisti“, in povrača se jim jednako z enakim. No povejte radi Boga, ali je res Rusu potreben slovenski jezik? *Literatura* slovenska nima onih svojstev, katera bi

Rusa mogla pobuditi, da se uči slovenskega jezika. Za trgovino s Slovencem se tudi ne bode Rus učil po slovenski, nego Slovenec po ruski. Ako pa kak Rus želi *potovati* po Slovenskem in si ogledati prekrasno „deželo kranjski“, dobro vé, da mu zadosti sedanjí občeslavjanski jezik, t. j. nemški, kateri slovenska inteligencija sama rabi še sedaj povsod, kjer se čuti „wie zu Hause“. Konečno pa tudi v političkem pogledu Slovenci niso taka mogočna nacija, da bi se komu zdelo potrebno, zaradi tega učiti se njih jezika: npravstvene podpore v veličju Slovenije Rusi ne najdejo. Slovenski jezik more imeti značenje le za *filologa* Rusa, in ruski slavisti seveda se bodo vselej zanimali za slovenski jezik, kakor so se doslej. Kdor trdi, da Rusi o Slovencih sedaj ne znajo ničesar, naj vzame v roke — Puškina, ki je uže umrl v 1837. l., torej pred 58 leti. V njega „zamečanih“ na pesni o polku Igorové piše on, objašnjuje mesto: „А можти Куряви свидожи кмети“, tako-le: „Кметъ значить вообще крестьянинъ, мужикъ: Kar gospóda stori krivo, *kmeti* mórjo plázhat shivo“. Besedo „kmet“ Puškin objašnjuje torej s pomočjo slovenske pogovorkе. Kdo iz Slovencev je o času Puškina kaj vedel o Rusih, kateri so bili celo Prešernu še znani le kot „Moskvičani“? Daljnjejših sledov o tem, da je Puškin znal narodne pesni in poslovice slovenske, sicer ne nahajamo nikjer, no iz navedenega citata se dá pač zaključiti, da je znal o njih proporcionalno več, nego Slovenci sedaj znajo o ruskih narodnih pesnih in posloviceh. „Novice“ bi mi stvorile veliko uslugo, ko bi povedale, koliko so ob času Puškina, t. j. pred 60 ali 70 leti znali o Slovencih — Poljaki, vsaj avstrijski, t. j. živeči ž njimi v jednej in istej državi.

Kranjski Kočevar, Korošec, Meklenburžec, Švab — vsi oni čutijo, da so Nemci, in nihče iz njih se ne boji glasno, vsemu svetu, o tem povedati. Vsi oni so jednako ponosni na Götheja, Schillerja, Beethovena, Kaulbacha — pisatelji, pesniki in umetniki *nemški* so lastnina tudi Kočevarjev, Švabov, Tirolcev, z jedno besedo vseh onih, v katerih teče germanska kri. Slovenci pač lahko rekó: naš Presiren, naš Jurčič, naši Šubici, naši Ipavci, naši Vilharji, no nimajo pravice reči: naš Turgenjev, naš Dostojevskij, naš Puškin, naš Smetana, naš Čajkovskij, naš Antokoljskij, naš Matejko; celó Slovenec Stanko Vraz ni „naš“, nego hrvatski pesnik. Slovenci mogo le konstatovati, da v vseh teh velikanih teče *ravno tista kri*, kakor v Slovencih. Kri sama pa ne dokazuje še ničesar. Ne kri zjedinja Nemce v jeden velikanski kulturnen narod, nego *kultura* nemška, s svojim *občenemškim*, kulturnim jezikom, ki je od raznih nemških lokalnih narečij ravno tako različen, kakor n. pr. slovenski ali češki od ruskega jezika. Vsak slavjanski narodec pa ima svojo kulturo, in čim manjši je, tembolj verna kopija nemške kulture je njegova lokalna slavjanska kultura. Ovita je sicer v slavjansko narečje, no vsebina je nemška. Kri je slavjanska, no duh je nemški. *Oživlja pa duh!*

Konec.

Pri Slovencih večkrat slišimo in čitamo: „bodimo Slavjani, učimo se drugih slavjanskih jezikov“. No, kateremu iz slavjanskih „jezikov“ je treba dati prednost? Vseh učiti se, ni nikake fizične možnosti, dokler bode tudi za Slovence dan imel le 24 ur, in dokler bode njih glava normalne velikosti. A k čemu so potrebni vsi slavjanski jeziki, ako celó dopustimo, da so Slovenci zares Mezzofantiji?

„Med drugimi“, pravijo slovenski „Slavjani“, učimo se tudi *ruskega jezika*. No le „med drugimi“, in celo tu se tako bojzljivo ogledujejo, kaj poreko Klunovci in njih zavezniki, in kedar ti zaženo krik v vsem Izraelu, so naši „Slavjani“ takoj gotovi položiti orožje in kapitulovati. Nagledni primer bojzljivosti, tako malo dostojne značaja *moža*, in dokaz, da se ne „misli“, podaje posvetovanje, kako bi se dal novejši dekliški šoli v Ljubljani slavjanski značaj. Pretrésali so in pretrésali, in naposled so vendar prišli k bistrournemu sklepu, da podirajoče se Slovenstvo se da podpreti najbolje *stebrom, iztesanim iz sence*. Nekoliko čudno je le to, da so se domislili *hrvatskega jezika*, ko je vendar mnogo bliže ono slavno in miloglasno narečje, v katerem je kanonik Klun nekdanj svojo mater prosil „kruha pa kislega mlajka“.

Logika dejstev kaže, kateri jezik je možen biti obče-slavjanskim jezikom, in da je kulturni program „Slov. Sveta“ jedino pravi in spasiteljni za avstrijske Slavjane sploh, za Slovence pa še posebe, ta logika je tako *neoprovgljiva*, tako *bijóča*, da nihče ne more najti takih dokazov proti njej, s katerimi bi mogel stopiti na dan brez straha, da ga bode vsak le nekoliko misleč človek imel za absolutnega idijota. Zato se proti programu „Sl. Sveta“ deluje *tujno*, zato se konfidencialnimi cirkularji absolutno prepoveduje čitanje „Sl. Sv.“, kajti vé se le predobro, da so tudi v številu ljudij, stojećih „sub oboedientia canonica“ *misleče glave*. Nepošteno, diktatorsko, čisto srednje vekovo-fevdalno postopanje proti „Slov. Sv.“ pač jasno dokazuje, da se ga bojé, da je njega učenje *pravó*, da je osnovano na istini, da jedino kulturni program more spasiti Slavjanstvo od vernega propada. To postopanje latinizatorjev, ali bolje rečeno, židovstvujočih sinov naše domovine, pa bi uže samo po sebi moralo in moglo prignati v naš tabor vse istino narodne Slovence, in jih tudi priganja — čedalje več.

Komur je Rusija kot politiška veličina protivna in strašna, ta naj bi pomislil, da *kulturna* solidarnost popolnoma *dopušča* politiški separatizem. Vsi obrazovani ruski Poljaki odlično govore in pišejo *po ruski*. No naj se ta dokaz ne uvaži, zato vzamem drugi, ki je bliži k Slovencem. Velika večina avstrijskih Nemcev bi se nikdar ne soglasila na politiško pokornost Prusiji in želi ostati v Avstriji. No vendar so ti Nemci — čisti Nemci, po krvi in duhu. Izvestni bavarski poslanec, izdatelj bavarskega „Vaterlanda“, ultramontan g. Sigl, je prototip politiškega nemškega separatista. Strupeni njegovi članki v „Vaterlandu“ in ravno tako strupeni govori v Berolinskem drž. zboru svedočijo, da bi gosp. Sigl Prusijo in vso Velikonemčijo z velikanskim veseljem vtopil v žlici vode. No piše in govori g. Sigl ne na svojem *švabskem žargonu*, v katerem govore Bavarci, nego na čistem nemškem knjižnem jeziku in seveda bi takisto protestoval, ko bi ga v kulturnem pogledu kdo imel za Švaba, a ne za *čistega* Nemca in za jarega pobornika nemške kulture. Nemeč je vselej Nemeč, naj si bode doma iz Kočevja, ali iz Inomosta, ali iz Solnograda ali Monakovega, ali od koder hoče. In ker so Nemci v kulturnem pogledu vsi jedini, naj si bodo Kočevjarji ali Svabi, luterani ali katoliki-ultramontani, je tudi jasno, da se oni protivijo Slavjanstvu, naj se uže zbirajo pod zastavo Plenerja in Dumreicherja, ali pa pod kropilnico tirolskih in solnograških konservativcev. Razlika med Plenerji in Hohentwarti je le ta, da prvi deluje *odkritó* in *pošteno*, poslednji pa po jezuitski

Ali ni zveza med Nemci raznih barv v državnem zboru jasen dokaz istinitosti mojih besed? Ali nismo videli in ali ne vidimo posebno jasno še sedaj, da se proti nam deluje kot proti politiškim rusofilom, ker se proti kulturnemu rusofilstvu in merito ne dá navesti nijeden logičen razlog? Ne kri slavjanska, ki teče v Slovencih, opasna je za nemški „Drang nach Osten und Süden“, nego duh slavjanski, kultura slavjanska. Oni sami dobro vedó, da uže zaradi Mahniča, Kluna in Šukljeja bi se Rusija z rokami in nogami odbijala od politiške pridobitve Slovencev; take drožje niso za politiški kvas ruske države.

Seveda, nihče, najmanj pa sami latinizatorji slovenski, ne bode nas dolžil nepravilnosti ali pristrastja, ako še jedenkrat in še jedenkrat konstatujemo, da naši latinizatorji odlično izpolnjujejo službo javnih policajev in tajnih detektivov. Oni so neocenljiva pridobitev s strani slovenskih nasprotnikov, kateri se radujejo, kakor direktor kake tajne policije, kedar se mu posreči pridobiti za svojo službo kakega quasi „spokorjenega“ lopova in glavoreza, ki pozna vse vhode in izhode, vse misli in želje in v nameček še rokovnjaški jezik svojih bivših tovarišev.

Torej ponavljamo gromoglasno: mi smo le za *slavjansko kulturo*, za vzbujenje in okrepljenje slavjanskega duha; za *kri* slavjansko *samo po sebi* pa pečene groša ne dajemo. Mi smo Slovenci po rodu, no po duhu Slavjani, smo bili, smo in *ostanemo*. Nas ne pókoplje ni tajni agitacijski „zaklad“, ki se sestavlja iz poslednjih grošev ubogih kapelanov, in kleveta „ex cathedra“, ni ona literatura, ki je v „Rimsk. Katoliku“ izrazila se v tako popolnih plagijatih Boccaccio, da so njeni čitatelji kakor neumni begali okolo farovžev, ali ki si je dala duška na vratih farovža v Razdrtem, po neki veliki „sitnosti“ nekje tam kjer

„Iz srca svojega kali pognale
Mokrocvetóče rožce poezije.“

Pokopati nas in z nami slovenski narod more le babji strah, ravnodušje, frondeurstvo in otročja razžaljivost nekaterih Jupitrov naših, ako *princip* ne postavijo više nego svojo drago *osobo*.

K sklepu mojih vrst moram zopet javiti, da *žaliti* nikogar nisem mislil, absolutno nikogar, najmanj pa poštene in čislane „Novice!“ Povedal sem istino, kakor vem in znam, in kakor mi je narekovalo moje prepričanje, ki sestaje v tem, da, če se narodna stranka ne povrne na pravo pot najedenkrat in energično, če ona ne poskrbi o slavjanskem duhu v Slovencih, bode rezultat takov, da prej kot čez deset let stopimo na razvaline Slovenstva in žalostno zategnemo: Incipiunt lamentationes Jeremiae prophetae

Vsakomur je svobodno dokazati, da se motim. Torej: brez zamere! Amicus Plato, sed magis amica veritas!

Roščin.

Dijaški pobirki.

Študije o nekdanjih dneh.

I.

Slovenci pa laške velike šole.

V Bolonijt.

Uže izza stara je obstajala v Boloniji samostanska šola, učilišče prostih ved in znanostij, katero je slulo po duhovitosti. Vendar se dolgo časa ni odlikovalo v ničemur od drugih laških učilišč ob znamenitih škofovskih stolicah.

Stoprv krog l. 1100 se je nenadno povzdignilo in obrnilo občo pozornost na-se. Med mnogimi učitelji, ki so tolmačili stare klasike, nastopil je novinec, Irenerij, ali tudi Warnerij nazivan, ki si je izvolil kot predmet predavanja — kos Justinijanovega kodeksa.

Bóji radi investiture, ki so divjali ondaj po vsem rimskem cesarstvu, so pač privedli mladega učitelja na to misel — in njegova slava, slava vsega učilišča je bila utemeljena. Za njim je ostalo še mnogo naslednikov, ki so se radi nazivali „cesarske juriste“, nasproti papeževim podvornikom. Slušatelj je prišlo od vseh strani čim dalje več, in že l. 1119. je dobila Bolonjska šola značaj vseučilišča s komitivnim pravom.

To res še ni bilo vseučilišče v modernem smislu, pač pa je bila korporacija „universitas“, ki si je stavila v smoter proučevanje ved in znanostij. V tej korporaciji so bili učitelji, ki so tvorili nekako posebno vrsto privilegovane cesarske zadrage, in izmed katerih je vsakdor po prosti izberi del snovi predaval svoj predmet. Slušatelji pa so vrelj z vseh strani semkaj, bodisi že kratači si s tem čas, bodisi z namenom, da povedo, kaj se proučava tukaj.

Uredba tega vseučilišča je bila tedaj sprva kaj preprosta. No, posebne krajevne razmere in obči tedanji odnošaji so kmalu provzročili, osnutek posebnega ustava, po katerem so volili učitelje, rektorja, dekane in prokuratorje slušatelji sami in izmed sebe. Tudi so se poslej ločili dijaki v dve veliki skupini ali družbi „Cismontanov“ in „Transmontanov“; planine so razločale ti dve družbi: kar je bilo severno od planin doma, bilo je pri Trans., kar na jugu, pri Cismontanih. Zato so bili tukaj Slovenci takisto ločeni v ti dve skupini, po prebivališčih ta-ali onkraj julijskih planin.

Da so Slovenci že izza prvih časov prihajali semkaj, nam pričajo „Acta Nationis Germanicae Universitatis Bononiensis“, ki segajo do leta 1289. nazaj in kažejo med „Germani“ mnogo slovenskih rojakov. V vzgled navajamo tu iz onih prvih vekov le l. 1294. Dns. Rodolphus de Leybech, l. 1379. Dns. Ulrichus de Schayn, pleb. in Lajbach, l. 1502. Paulus de Oberstein, l. 1504. Baldasar Lamberger, l. 1518. Andreas Lamberger, l. 1552. Paul Skalich Zagrebčan, ki je bil tudi promovovan doktorjem bogoslovja kot 18 leten mladenič, došedši uže z Dunajskega vseučilišča.

To često pohajanje Bolonjske velike šole se je sicer poslej ponavljalo, a posebno zmnožilo se ni nikdar, ker je bilo za naše kmetske sinove predaleč, plemiči pa so se radi verske strogosti papeževoga namestnika, kardinal-legata Bolonije, ogibali.

Kake sitnosti je bilo treba večkrat prestajati v nestrpnih onih časih, nam pa kaže najboljšo usoda dveh plemičev iz slovenske zemlje še v l. 1589.¹⁾ Ko sta le-ta dva došla 17. febr. v slavnoznano Bolonijo, da bi tam nadaljevala svoje nauke, dal ju je papežev vicelegat pripreti, namerjajoč ju izročiti inkviziciji, ker sta došla iz okuženih, protestantskih dežel.

Kranjski in štajerski stanovi so na srečo to še o pravem času pozvedeli in nadvojvodi Karolu izročili spomenico, v kateri navajajo, da je pripretje teh dveh plemičev nad vso mero čudno neprijazno, nezaslišano in strašno, sosebno še, ker se je nemška narodnost (katera je sicer pred nekaj leti Bolonjsko veliko šolo zapustila in prezirala radi nekega prehitrega in ostrega postopka) le radi

razpisanega in oznanjenega celo prijaznega vabila in obetane varnosti dala k temu pregovoriti.

Nadvojvoda je poslal na to tje kaj posebnega tekača, ki je stvar uredil ugodno.

Zanimivo za nas pa je poleg zadeve same pač tu omenjeno zapuščenje Bolonije s strani „Transmontanov“, ker potrjuje, da so Slovenci iz jugoavstrijskih dežel seveda, kakor povsodi, tako tudi tukaj pripadali „nemški narodnosti“ „Acta Nationis Germanicae Universitatis Bononiensis“, hranijo marsikako zanimivost izza nekdanjih Bolonjskih dni, in ne le jedna se tiče naših rojakov. Uprav letos je naš domači in vseučiliški profesor v Gradcu dr. Luschin²⁾ prijavil v nemških publikacijah Ljubljanskega muzeja tako dogodbo. L. 1639. so se vpisali v matico S. U. C. Urbanus Debelack, Carniolus - Rotmonstorffensis, Jakobus Knechtel, Shyrus-Marpurgensis, Lib. Baro, Georgius et Ioan. Moschkon in Ivan Lamberger.

Radovljčan Urban Debelack je kot „hofmeister“ Lambergov prišel z le-tem v Bolonijo. „Nemška narodnost“ ga je takoj par mesecev po prihodu uže izvolila v svoj odbor, ki je sestajal iz dveh Contilarijev in po jednega Syndika, Quaestorja in Bibliothekarja, na poslednje mesto. A par mesecev za tem pridobil si je bil toliko spoštovanje svojih tovarišev, da so ga 8. februar. l. 1640. v dominikanskem samostanu na občem zboru izvolili Syndikom za bodoče četrletje³⁾, pač z ozirom na njegovo juridiško vednost. Žal, le malo časa je užival to izredno čast.

10. marca i. l. odšlo je večje število naših dijakov na izlet v bližnji dol rečice Reno. Na povratku je bil Urban Debelack precej židane volje in je tako nerodno na konju sedel, da ga je Moschkonov sluga nekaj zasmehoval. Debelack se je hotel na to maščevati, a Moschkon mu je branil osveto. Mladi Lamberger pa se je potegnil za svojega mentorja. Ko je Moschkonov „hofmeister“ Knechtel opazil to, prihiti nazaj in zabode Debelacka v desno stran. S prva ni bilo videti nevarnosti, in vsi udeležniki so šli domu, vendar je Debelacka moral Lamberger med potjo odvesti v neko hišo, kjer ga je bližnji župnik previdel s svetotajstvi, nakar je nadepolni mladenič izdihnil svojo dušo.

Tedanji kardinal-legat Bolonjski Sacchetti se ni hotel vtikati v stvar, da bi se med dijaki ne unel prepir, in je preiskavo prepustil predstojnikom nemške narodnosti. Le-ti so dali Urbana tiho pokopati v dominikanski rakvi in so naročili maše za dušo ubogega rajnega. Nato so zadevo preiskali in jo kardinalu v potrdilo predložili. 500 cekinov je veljal ta poboj, in obe stranki ste se pred kardinalom pomirili s tem, da ste si roko podali in iz jedne čaše v znamenje sprjaznjenja pili.

Krivec Knechtel je bil med tem časom našel zavetje pri frančiškanih in se je 25. maja i. l. uže vpisal na Padovanskem vseučilišču, ko je bil pete odnesel iz Bolonije.

Novi Syndik nemške narodnosti je poslal naznanilo o smrti Urbanovim sorodnikom, deželnemu glavarju in obema pl. rodovinama na Kranjskem in zapuščino ob kratkem skončal.

Tako je tragiški končalo življenje nadarjenega mladega rojaka!

L. 1679. nam na tem vseučilišču navajajo še kot promovenda dobro poznanega kranjskega zgodopisca Gregorija

¹⁾ Mittheil. d. Mus.-Ver. 1894. Urban Debelack, eine Geschichte aus d. Studentenleben in Bologna von dr. A. Luschin.

²⁾ Volitve so se vršile od četrletja do četrletja.

Dolničarja, ki si je stekel doktorski klobuk obojega prava. Poslej pa ne zvemo o Slovencih v Boloniji ničesar več. Do leta 1735. se je izvestno še kdo njih tje zatekel,

poslej pa je to ponehalo, in spomin Bolonjskega vseučilišča je v domovini zatemnel do današnjega dne, ko smo priobčili te male črtice.

Caričinja odsrčba.*)

Što se ono zlosrdnula silno
Liepe čudi velikanka možna?
sto je moglo zacnuti u živac
Katarinu caricu svih Rusa
A u njenu pustinjačkom dvoru,²⁾
Gdje ljepoti samo i umieću,
Gdjeno veljim zamislim i šali
Prilika je, last upriličila?
Zar joj crni glas doglasili su,
Da je kuga buknulla u Moskvi?
Ili koji dvjesta joj gradova,
Što ih stepom posagradila je,
Nije jošte naseljen podpunce,
Temelja mu napredku da nema?
Možda gdje se, uzkos njenoj volji,
Brzo, sviestno pravica ne kroji?
Na moru li, na Grčkome kraju
S brodovljem je Spiritov postrado?
Rumjancev li Dunava premostit
Ne udesi ni obkolit Šumna?³⁾
Ili možda vojvoda na glasu
Panin hrabri s knezom Golicinom,
S Potemkinom i sa Šerbatovom,
S Mihelsonom krilatim junakom
I s tolikom boju viklom vojskom
Nije jošte smrvio i zatro
One rulje biesnih buntovnika,
Sto ih vara, buni vodi
A još živ je zlosretni Pugáčev?
Još li nije ni knez Dolgoruki
Sretnom rukom uhvatio horu,
Predobio Krm i dotekao,
Predati ga u vlast caričinu
Dar dragocjen hrabre ruske vojske,
Dar dragocjen porodici carskoj,
Vrt taj rajski na crnome moru,
Gdje i zimi može ljetovati?

Za sve to ju ne zabolje glava,
Bila jača nezgoda od takih,
Svakoj biedi znala je doskočit,
Obikla je zla ne bojati se,
S nevoljama srietati se triezno,
Oporiečene gore prevaljivat
Iza tmurnih, oblačnijeh dana
Sinut svjetlom svoga vedra lica,
Velika je bila Katarina!

Taj put samo mrka, zločudna je,
Veličanstva s' mir joj iznevjeri,
Očma sieva kao munja nebom,
Kad iza nje namah grom će tresnut,
Stisla pest je, sad na njom će mahnut.
I razmrskat glavu ljutoj guji,
Koja na nju osovi se cikat.

Какъ прошелъ гнѣвъ царицѣ.

А зачѣмъ же разсердилась сильно
Добрая и мощная царица?
Что могло же прогнѣвати очень
Катерину, мать всея Россіи
Во дворцѣ тамъ, во отшельничьемъ то,
Гдѣ красѣ лишь, гению лишь мѣсто,
Да высокимъ думамъ и забавамъ
Разыгратся милымъ только можно?
Вѣсть явилиль ей злосчастную такъ,
Что чума ужъ во Москвѣ во градѣ,
Или можетъ городъ изъ двухъ сотъ ихъ
Что въ степяхъ ей были основаны
Не успѣли населить довольно,
Процвѣтатъ все новенькій не можетъ?
Можетъ быть гдѣ ей все непослушны,
Совѣстно и скоро все не судятъ?
На морѣ ли, тамъ близъ Греціи той,
Съ флотомъ бѣдный пострадалъ Спиритовъ,
Черезъ Дунай ли бросить мостъ Румянцевъ,
Не успѣлъ и осадить тамъ Шумлю?
Или даже воевода славный,
Панинъ храбрый со Голицынымъ же
— Тутъ Потемкинъ да и князь Шербатовъ
Съ Михельсономъ храбрымъ и крылатымъ —
Съ войскомъ въ боѣ столь испытаннымъ вѣдь
Побѣдить не могъ, не уничтожить
Той толпы, лишь бѣсныхъ бунтарей всѣхъ,
Что ихъ водить тотъ обманщикъ дерзкій
Пугачевъ и живъ еще несчастный?
Не успѣлъ ли князь вотъ Долгорукий,
Пользуясь счастья удаляю,
Взять и Крымъ и всеподанѣйше вотъ
Передать во власть его царицѣ,
Дорогой даръ войска русскаго ей,
Дорогой даръ царской же семьѣ всей,
Райскій садъ тамъ на морѣ на Черномъ,
Гдѣ зимой жить можно какъ и лѣтомъ.

Нѣтъ, Она о томъ не размышляетъ,
Удручало сердце ей иное;
Горе вѣдь не разъ ужъ побѣждала,
Зла привыкла вовсе не бояться,
И несчастье — все встрѣчать спокойно,
На пути же — всѣ ходить черезъ горы,
Послѣ мрачныхъ, облачныхъ же дней то
Просіять вдругъ ясными очами,
Велика же вѣдь Екатерина!

Нынѣ только мрачна, недовольна,
Величавый миръ ее оставилъ
Съ глазъ сверкають — съ неба молніи вотъ,
Громъ ударитъ скоро громогласный,
Стиснула вѣдь ужъ кулакъ, ударитъ,
Раздробитъ же голову змѣѣ той,
На нее что защитѣ пошлѣла.

1) Zornbeschwichtigung.

2) Eremitaža.

3) Šumla.

U carskome gradu Petrogradu
Desilo se njemačko poslanstvo,
Slećelo je nadvornika molbom,
Ne bi l' bilo primljeno na sasluh,
Ne bi l' bilo njeno veličanstvo
Nekdašnja Sofija Augusta
Vojvodkinja i zemljakinja im,
Ne bi l' bila milostna i voljna
Cuti milje materina sbora,
I odvratiť koju germansku im,
Jerbo sboru nevješti su inom!
Carica se zlosrdnula na to,
Oduška je dala svome gnjevu:
— Zar to nije ohola drzkoća?
Sviet zar ne zna cieli i Bog Višnji,
Dušom, tielom ja da Ruskinja sam,
Da već niesam Sofija Augusta
Niti jednim vlasom ruse glave,
Niti jednom žilicom si tiela!
Pa drzkići ti se grade vrstni
Silnu radost u mene uzjarit,
Veću niemstvom milost si izhodiť,
Ne bi l' tobož Rusi moji vidli,
Da mi niesu srdcu baš prirasli,
Jer da volim njemačkoj drzkoći,
Neg li sladkom Ruskom materenju!*)
Kći li niesam, al sam majka Ruska,
Hoću, neka Rusi moji mnome,
Matuškom se Ruskom neka diće!
S toga ajte Niemcima doglasit:
Ja da s njima njemčat niesam voljna,
Neka radje vraćaju se niemi,
Odkuda su ovamo i došli.
Još im i to recite doslovce:
Velike nam dostojno je Ruske,
Da se s carskog priestola joj zlatna,
Rieć tek Ruska razlieže i čuje,
I tko želi s carićinih usta
Dočekati odgovor na poklon,
Tom je ruski carići govorit;
S toga neka na oči mi nejudu,
Koji tako ne mogu se poniet,
Već nek brže izčeznuti mare! —

Oba grofa Orlova ju mole
I grof Panin i grof Rozumovski,
Zaklinje ju i knez Baratinski,
Daškovljeva sklopila je ruke,
K carići ih uzdigla je mučke,
Uzdigla je i moleći pogled,
Tja i Teplov usudi se reći:
— Zamjere će biti po Evropi,
Odpravi li vaše veličanstvo,
To poslanstvo neprimljeno kući! —

— E pa dobro! — Carica se skloni —
— Kad već svi me saliećete tako,
Nek se Niemci ne vraćaju kući;
Smjestite ih palaći u kojoj,
Neka u njoj borave dok hoće,
Tri il četir mjeseca im drago,
Liepo Ruski tuj pogostite ih,
Neka vide, varvari da niesmo!

*) materiti=majkom zvati.

Въ царскомъ градѣ, въ градѣ Петроградѣ,
Находились посланны отъ Нѣмцевъ,
Спрашиваютъ гдѣ имъ слѣдуетъ то,
Не хотѣла-ль бы принять и слушать
Милостиво матушка царица,
Прежняя ихъ Софья Августовна,
Ихъ принцесса, да и ихъ землячка,
Не хотѣла-ль бы слушать милостиво
Красную то рѣчь свою родную,
И сказать имъ слово по нѣмецки,
Вѣдь другаго языка не знаютъ.
Разгнѣвалась матушка царица,
Гнѣвъ сейчасъ же свой имъ такъ явила:
— Не велика-ль это тутъ ихъ дерзость?
Знаетъ вѣдь же свѣтъ и Богъ Всевышній,
Что душою, тѣломъ Русская есмь
Что ужъ я не Софья Августовна
Ни единымъ волосомъ, то знайте,
Ни единой малой жилкой тѣла!
Дерзкіе лишь могутъ, смѣютъ думать,
Что должна же быть я очень рада,
Отличить всѣхъ этихъ милыхъ Нѣмцевъ,
Чтобы такъ всѣ Русскіе узнали,
Что не очень сердцемъ я люблю ихъ,
Что милѣй мнѣ дерзость этихъ Нѣмцевъ
Нежли зваться матушкой Россіи!
Я не дочь, а мать же я всѣхъ Русскихъ,
Пусть мои же Русскіе всѣ мною
Матушкой лишь, милые, гордятся!
Ну, такъ Нѣмцамъ этимъ вотъ явите:
По нѣмецки говорить не буду,
Возвратиться могутъ всѣ, откуда
Пожелали къ намъ сюда явиться
Да, еще имъ мочно передайте:
Вѣдь Россіи такъ достоинство хочеть,
Съ царскаго чтобъ золотого трона
Русская лишь рѣчь была тутъ слышна,
Кто жъ желаетъ съ устъ моихъ услышать
Мой отвѣтъ на свой привѣтъ покорный,
Тотъ по русски говори съ царицей.
На глаза пусть мнѣ они не ходять,
Коль и такъ мнѣ поступить не могутъ:
Поскорѣе пусть они исчезнуть!

Оба графа просятъ тутъ Орлова,
Да графъ Панинъ и графъ Разумовскій,
И Дашкова поднимаетъ руки,
Обращаетъ молча ихъ къ царицѣ,
Обращается Тепловъ съ словами:
— Обижаться будетъ вся Европа,
Отшлетъ ли наша намъ царица
Посланныхъ и ихъ принять не хочеть! —

— Хорошо! — Былъ имъ отвѣтъ тутъ царскій
Просьбамъ Вашимъ вотъ какъ уступаю:
Пусть въ свояси Нѣмцы намъ не ходять,
Во дворцѣ ихъ гдѣ-то помѣстите,
Пусть тамъ будутъ по своей по волѣ,
Мѣсяца три иль четыре будутъ,
Угощайте ихъ, гостей, по русски,
Пусть увидятъ, что не варвары мы!

Al mi nek se uklanjaju dotle
 Ruski sborit dok ne nauče se,
 Tad ću tekar primit ih na sasluh!
 Tako bilo, druge bit ne moglo,
 Nit se iko usmijelio igda
 Od te volje caricu odvratit,
 Tja i Niemci drage volje sami
 Podali se volji caricinoj,
 Boravili tri mjeseca dana
 U carskome gradu Petrogradu,
 Dok se jadni svi ne uvjestiše
 To i ono po Ruski natucat.
 Tad ih primi carica na sasluh
 Smiešeći se milostivim smieškom,
 Sa svakim je ruski besjedila,
 Za tiem još ih prije odlazka im
 Carskim dala objedom počastit.

Tako bar su hvalili se Niemci,
 Al su Rusi svi ponosili se
 Katarinom carskom velikankom,
 Kojoj po tom odlahnu posvema,
 Srcece opet na mjestu joj bilo!

Ivan Trnski.

Но ко мнѣ пусть всё они не ходять,
 Если мнѣ по русски знать не будутъ;
 Только такъ я ихъ принять рѣшуся!
 Такъ и было, все по царской волѣ,
 И никто не смѣлъ дерзнуть ни разикъ,
 Чтобъ царица волѣ помѣнила,
 Да и Нѣмцы сами же охотно
 Покорились волѣ той царицы,
 Мѣсяца же три остались дома
 Въ царскомъ градѣ тамъ во Петроградѣ,
 Все, пока не научились бѣдны
 Кое-что да ужъ болтать по русски.
 Приняла ихъ вотъ тогда царица,
 Улыбаясь царскою улыбкой,
 Говорила съ каждымъ тутъ по русски
 А потомъ всѣхъ передъ ихъ отъѣздомъ
 Угостила царскимъ же обѣдомъ.

Такъ и сами похвастились Нѣмцы,
 А гордились Русскіе царицей,
 Той великой вотъ Екатериной.
 На душѣ ей легче какъ то стало,
 Радостно ей сердце заиграло!

Фр. Целестинъ.

Dunajsko pismo.

V.

Velika nesreča, ki je zadela našo domovino, v prvi vrsti našo stolico Ljubljano, prevladuje še vedno vse naše čustvovanje. Srčno pomilujemo svoje rojake, a tešimo jih tudi, naj ne obupajo. Kakor jim je sedaj kruta usoda nemila, tako smemo upati lepše in boljše bodočnosti. Draga Ljubljana, ki si mi iz mladostnih dnij tako živo v spominu, s svojimi prijaznimi, patrijarhalnimi pritličnicami v predmestjih, z lepimi hišami v sredini mesta, z velečastnimi stavbami ob periferiji, s krasnimi cerkvami in vabljivimi nasadi — ne bodem več zrl teh toli znanih, toli dragih mi slik, a uverjen sem, da bodem videl čez nekaj let na tvojem mestu povsem novo in prenovljeno, ponosito mesto, — da se tudi ti vzdigneš iz razvalin, kakor vzleti ptič Fenis lepši in krepkejši k novemu življenju iz svojega pepela.

Pet milijonov škode! Ogromna vsota, a vendar neznatna za državo, ki je 20 milijonov zavrgla pri „regulaciji valute“ raznim židovskim bankam. In vendar kljubu vsem naporom, kdo vé, ali jih vsaj na polovico zmore privatna darežljivost v Avstriji? Treba bi bilo energične in vstrajne organizacije pri delu, da se doseže to. Dobrodelstvo pa ne sme se omejevati na državne mejnike — pri vseh narodnostih skrbi se naj za vzbujenje sočutja in za pomoč. A v to poklicani so vsi, da pripomore vsak po svoji moči. Ali če se tudi desetkrat poravna gmotna škoda: kdo s tem izbrše prestani strah, kdo vse prestano trpljenje ubogega prebivalstva?

Ta nesreča približala je vse nasprotnike, povsod čul si le pomilovanje in sočutje. Spoznali so torej tisoče plemenitih ljudi, a spoznali tudi jednega podlega človeka. — Bismarško-tevtonska razuzdanost niti v tako grozni nesreči ne vidi človeka trpina, temveč le toliko sovražnega Slovenca, — ona se iz rojakov, ki so se sešli na Dunaju v Pratru, prav pobalinski norčuje, ker so, hoteči doseči pomoč svojim rojakom, pri tem rabili v

pozdrav nekoliko slovenskih stavkov, dasi so zaradi par tujcev potem vedno razpravljali v nemščini. Pisatelj pafleta v „Ostdeutsche Rundschau“, št. 108 od 21. aprila je Ljubljancanom v dobrem spominu ohranjeni realski profesor dr. B. Da je človek, ki se ponaša z akademično izobrazbo, tako surovega in brezsrčnega pisarjenja zmogen, je skoro neverojetno, žal istinito. Jezil se je mož „bedastemu načinu, kako se je pojavila žabja domišljavost slovenska“, a s tem dokazal le svojo nadutost in impertinencijo. „Dunajsko prebivalstvo hotelo se je preslepiti, da je Ljubljana slovensko mesto“, a sam slepari in laže, če je izdaje za nemško. Če misli mož, da slovensko pevsko društvo samo ne opravi ničesar, potrudil naj bi se jedenkrat v njegov koncert. Ti spadajo med najpriljubljenejše in najboljše obiskovane Dunajske prireditve. — Apel na radodarnost Dunajskega občinstva zdi se mu smešen, — Dunajčani sami pa pokazali so, da imajo vedno radodarno roko za trpečega brata, ne glede na njegov rod in politično mišljenje. G. Bertéja, ki se je radovoljno ponudil v prireditve koncerta, kateri donese več tisoč for. čistega dobička, ker so vsi umetniki obečali brezplačno sodelovanje, hoče osmešiti kot „muzikalnega Hebrejca“. Ne vem, je-li ta gospod res židovskega rodu, — to pa vem, da so baš židovski listi pisali toliko simpatično o priliki te nesreče ter se potegovali toliko za pomoč ponesrečencem, da smo jim dolžni veliko zahvalo, v tem ko je „Ostd. R.“ pokazala jako čudno krščansko ljubezen s svojim hujskajočim člankom. In vendar smo Slovenci v svoji politiki bili židovsko-liberalni stranki morda bolj sovražni nego nemško-narodni. — „Ponesrečeni nemški brati“ bodo gotovo mnogo bolj hvaležni onim „agentom in politikom“, ki „za nos vodijo“ naš narod — kajti oni nabirajo podporo ponesrečenim brez ozira na njih narodnost, nego njemu, ki jim menda iz same bratske ljubezni ne privoščiti teh podpor. — Fej te bodi!

Nesreča v domovini pretresla me je, in skušal sem tudi v svojih krogih delovati za njo. To pa vzelo mi je

mного časa, in torej nisem mogel iti še v lepo Dunajsko okolico, da si je letos res sv. Jurij prijahal na zelenem konju, in bi bili izleti sedaj zelo vabljivi. Samo na velikonočni ponedeljek sem šel malo v „Emavs“. — Sedaj pa prične se zopet veselo Dunajsko življenje v Pratru. — Zlasti ob nedeljah je ondi glavno zbirališče Dunajčanov. V „glavnem drevoredu“ šetajo se imenitniki, gospe in gospodične razkazujejo in premotrujejo toalete, častniki domišljajo si, da se vanje obračajo vsi koprneči pogledi; bogati trebušasti trgovci kaže svojo mogočnost, mladiči belijo si glave, kako bi izumili kako „gigerlsko“ novotarijo, otroci pa brezskrbno potezajo svoje balončike. V „kavarnah“ zabavajo se gostje pri godbi in pivu. — v „ljudskem Pratru“ vrsté se zabavišča, streljišča, karuselji, panorame, gostilne itd. v nepreglednem številu, povsod polno občinstva, ki pozablja vsakdanje skrbi in se razveseljuje in kratkočasí na vsakovrstne načine. — Poleg Pratra obiskuje Dunajčan tudi rad Schönbrunn, kjer ga zanima zlasti velika menažerija. S posebnim oduševljenjem uporablja tudi praznične dni, da pohiti iz mestnega zidovja ven v prosto naravo. Uže v dopoldanskih urah pohajajo trumoma na železnice, ki jih odvedejo za par postaj, od koder gredo v „Dunajski les“ ter v bližnje ali oddaljene kraje, popoldne pomnoži se še to romanje, tako da odhajajo na vsakih pet minut vlaki, in vedno so še vsi napolnjeni. Dunaj se ob lepih nedeljah ali praznikih večinoma izprazni; na večer pa prihiti zopet vse nazaj v mesto, veseleč se, da ga čez teden dnij vnovič ostavi za nekaj časa. In tega, da napravi tudi letos lep izletov ter Vam morda sporoči kaj o tem, veseli se tudi Vaš

Nepomuk.

DOPISI.

Iz Ljubljane, 2. maja 1895

Elementarna katastrofa, ki je tako nemilo zadela središče Slovenstva, obrnila je sočutno pozornost cele Evrope na naše, sicer kaj malo poznano mesto. Različni listi uprav tekmujejo med seboj s točnimi popisi nesreče in bede Ljubljanske; mnogo jih je prineslo celó nekaj prav dobrih fotografičnih*) slik raznih podrtih mestnih partij in prizore iz sredine Ljubljanskih bednikov, pozebajocih v mrazu in dežju v sodih, barakah, vagonih in šotorih. Hvaležni moramo biti Slovenci vsem resnično poročajočim časnikom, saj budé in pozivljajo s tem svoje citatelje — katerekoli narodnosti — k ljudomilemu dobrotvorju. Seveda se je marsikateremu listu hoté in nevedé vrnilo mnogo neresnice, laži, smešnosti in nevednosti, kar je oprostljivo; v sebičnem in namerjanem pretvarjanju itak tragične resnice pa so bili prvi obskurnejši, senzacijski čifutski listi, ki so — po svoji umazani navadi — izrabljali i to pot tujo nesrečo v svoj prid, za svoj „gšeft“. Nočem omeniti budalostij, kakor da spominja Ljubljanska „Židovska ulica“ in njena okolica s svojimi ozkimi prehodi in „iz vode (!) strlečimi visokimi hišami“ na Benetke, — da ima Ljubljana dvoje gledišč, da si stojiti „citalnica“ in kazina vis-a-vis, — da so Ljubljanske brinetke, ki govore „Ljubljanski dijalekt“; konstatujem le, da so se listi „Interessantes Blatt“, „Welt Blatt“ in „Wiener Illustr. Zeitung“ s svojimi po-

polnoma izmišljenimi historijami in groznimi podobami — n. pr. „die Braut des Todten“! — z uprav čifutsko nesramno vsiljivostjo razstavljali, ponujali ter razpečevali celó po hišah in kavarnah. Ljudstvo se je s takimi izmišljotinami še bolj vznemirjalo, — čifuti pa so razprodali na tisoce iztisov z velikanskim dobičkom. Čifut je res sličen črvu, ki ima od umazanostij in gujilobe največ užitka!

Ljubljana se je po treh tednih strahu in trepeta nekoliko pomirila; žal, da se obrt in kupčija ne moreta mirno nadaljevati, ker so delavnice, prodajalnice i. dr. zaprte, podrte. Celó banke poslujejo v barakah, in v „Zvezdi“ — podobni „Valenštajnovemu taborišču“ — imamo „imenitno gostilno“. Mnogo delavcev, obrtnikov in trgovcev pohajkuje brezposelno okolo, plašno zroč v bodočnost. Nadejamo se, da se gledé teh bode uvaževal in kmalu spretno izvrši predlog krojaškega mojstra Kunca ter se podprejo ubožci s posojili, živili in darili!

Razumevno je, da je ubožnejše ljudstvo, delavci in delavke, imelo pred potresom najslabejša stanovanja v najzanimarnejših hišah, ki so sedaj razrušene popolnoma ali vsaj večinoma. Torej je največ delavsko ljudstvo brez strehe: — lesene barake sila počasi napredujejo ter se oddajajo pred vsem srednjim krogom v porabo. „Proletarijat“ mora čakati! Zelo strupeno pritožbo gledé podpiranja najnižih Ljubljanskih slojev je prinesla „Arbeiter Zeitung“ . . . s katero se, ako je osnovana, strinjam popolnoma. Revežu, ki živi od dlani v usta, ki nima nikakih rednih dohodkov, ali celó — hranilnicnih knjižic, — njemu najprej podporo in streho! — Vpliv ciganskega životarjenja brezposelnih Ljubljanskih delavk se uže sedaj kaže po samotnih ulicah . . . —! Torej celó javna morala zahteva vso pozornost na „profanum vulgus“!

Ker se majhni, a vendar sila vznemirjajoči potreski ponavljajo še vsak dan in skoro vsako noč, prenočuje večina Ljubljane še vedno na planem in v vagonih, kjer se je narodilo uže precej naraščaja . . . Mnogo hiš bode treba povsem podreti, večino pa prenoviti: naj bi storil Ljubljanski magistrat čim preje potrebne korake za regulacijo Ljubljanskih cest in ulic. Hribi se naj ponižajo, doline izpolnijo, in kar je krivo, ozko, naj se zravna, pa razširi! Potem vzrase iz razvalin z lastno pridnostjo in tujo plemenitostjo (ne čifutsko!) podporo še lepša, belša Ljubljana! Sedaj je treba misliti na daleko bodočnost: zato pa je potrebna organizacija tudi gledé na denarne podpore, ki se bodo delile in se morajo deliti za nova zidanja. Modrost naših mestnih očetov in narodnih voditeljev pa se izkaže sosebno v tem, ali ohranijo naše ljudi, da ne vzrasejo hiše tujih kapitalistov tam, kjer so imeli svoj dom ljudje stare domače korenine!

M-r.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

**) slovenske dežele.*

„Slovanski Svet“ ima v današnji (18.) št. 4 strani prilož. — Opozarjamo na današnjo izvirno hrv. pesem, katero je „Sl. Svet“ podaril slavni Ivan Trnski, in na ruski prevod našega neumornega sotrudnika d.ra Fr. Célestina.

Občinski sovèt Tržaški. V seji dne 27. m. m. je bil med ostalimi točkami na dnevnem redu tudi predlog mestne delegacije, da občinski sovèt odobri trošek 1190

*) Nadejam se, da nam dr. Lampe v spomin potomcem oskrbi — za „Dom in Svet“ mnogo dobrih slik izza dnij „Slovenske Lizbone“.

gl. 60 nč., ki ga je potrosila delegacija za pojedino, prirejeno na čast onim avstrijskim parlamentarcem, ki so prišli dne 9. m. m. v Trst h krstu parnika „Habsburg“. Med čitanjem kratkega poročila žvižgalo in ropotalo je lahonsko občinstvo na galeriji. Župan je smatral to odkrito protiaustrijsko demonstriranje kot „otročarijo“ in razgrajalce tudi opominjal v tem smislu, da si so razni sovetniki razgorčeni klicali „ven!“. Demonstracija na galeriji se je obnovila še v veči meri, ko je zbor z večino glasov odobril omenjeni račun. Župan niti tedaj ni ukazal sprazniti galerije. Tudi iz tega se vidi, kako se je mišljenje zboljšalo v patrijotičnem smislu!

Volilno gibanje v Istri. O volitvi volilnih mož v Koperskem okraju je sijajno zmagala narodna stranka, kajti narodnih volilnih mož je izvoljenih 74, italijanske stranke pa 16. V Lošinskem okraju je zmagala narodna stranka po vseh občinah, izvzemši občini Osor in Lošinj. V Plominu pri Labinju je zmagala narodna stranka, da si je občinska uprava še sedaj v rokah nasprotnikov. Tudi v Boljuni, Baški, Čresu zmagala je sijajno narodna hrvatska stranka. V Puljščini pa je šlo slabše.

Prva slovenska porotna obravnava v Gorici. Dne 27. t. m. se je vršila pred porotnim sodiščem v Gorici na Primorskem čisto slovenska obravnava. Obtoženec je bil Slovenec, izžrebani porotniki bili so tudi sami Slovenci, zato je sklenilo sodišče na predlog dr. Staniča, da se obravnava vrši na slovenskem jeziku. To jednostavno, popolnoma opravičeno in umevno postopanje pa je strašno razburilo laško časopisje na Primorskem. Kakor vselej, kadar gré kratiti prava Slovincem, soglašala je tudi v tem slučaju Dunajska „Neue fr. Presse“ popolnoma z Lahi.

Pomoč Ljubljani. V seji gospodske zbornice dne 26. m. m. je podpredsednik grof Falkenhayn spomnil na strašno škodo, katero je poslednji potres povzročil na Kranjskem, posebno pa v Ljubljani. Izjavil je svoje osvedočenje, da vlada, zavestna svoje odgovornosti, v podpolni meri vdovolji svoji zadaci v tem pogledu. Dne 27. m. m. je prišel v Ljubljano minister za notranje posle markiz Bacquehem, da se osebnost osvedoči o veliki nesreči. Minister je vsprejel deputacijo deželnih in mestnih činiteljev ter jim na dotično prošnjo odgovoril, da stori, kar je v njegovi moči, da izposluje *izdatno* državno pomoč. Gmotna pomoč prihaja od mnogih krajev Avstrije, sosebno z Dunaja. Ljubljanskemu pomožnemu odseku se je posrečilo, sporazumeti se z Dunajskim velikim pomožnim odsekom za sporazumno delovanje. Pomožni odseki, ki nabirajo milodare, osnovali so se tudi v Berlinu in na Saksonskem. Po večji vsoti sta darovala tudi poljski in mladočeški klub. — Iz Petrograda je „Slavjansko Blagotvorniteljno Obščestvo“ poslalo blizu 700 gld. podpore. Posamičniki, sosebno bogate firme, na Dunaju, potem tudi razna denarna in zavarovalna društva so že odmerili znatne zneske.

Zgodovinski spomeniki v Istri. V poslednji seji osrednjega poverjenstva za umetniške in zgodovinske spomenike sporočal je ravnatelj Tržaških muzejev v Trstu o zanemarjenem stanju, v katerem se nahajajo arheološki spomeniki zunaj istrskih mest. Poverjeništvu je naprosilo zategadelj Tržaško namestništvo, da naj se izjavi, ali bi hotelo isto prositi ministerstvo za državno podporo. Ta podpora naj bi služila le v ta namen, da se starinski napisi ali drugi spomeniki arheološke važnosti obvarujejo propada tudi v takih slučajih, v katerih se ne brigajo zanje zasebniki, ali jih pa ne morejo siromašne občine ohraniti.

b) *ostali slovanski svet.*

Državni zbor. Dne 30. m. m. vršila se je v pododseku za volilno preosnovo volitev novega člana pododseka namesto odstopivšega posl. Dipaulija. Člani opozicije so se absentovali ob volitvi, vsled tega odsek ni bil sklepčen po številu ostalih članov. Volitev pa se je vendar vršila, ter je bil izvoljen s 15 glasovi posl. Lupul. Ta pa je odklonil izvolitev, ker je bila ista nepravilna. 36 članov Hohenwartovega kluba se je zavezalo pismeno, da bodo glasovali proti pododsekovemu načrtu o volilni preosnovi.

Seja poslanske zbornice dne 27. m. meseca bila je zelo viharna. V tej seji je bilo na dnevnem redu nadaljevanje razprave o nujnosti Sokolovega predloga, naj se razveljavijo šolski ukazi češkega deželnega namestnika grofa Thuna. Prvi je spregovoril poslanec dr. *Herold*, naglašujč, da so podnesli ta predlog pred zbornico zaradi tega še-le sedaj, ker so čakali, dokler niso bile naredbe grofa Thuna objavljene v naredbenem listu za kraljevino češko. Vzrok pa, da so mladočeški poslanci podnesli ta predlog kot nujen, je v tem, ker gre tu za šole. In baš šolstvo je priraslo k srcu češkemu narodu ter je ni menda dežele v Avstriji, v kateri bi prebivalstvo toliko žrtvovalo za šolstvo, kakor žrtvuje v češkem kraljestvu. Zato bi se moral tudi parlament izreči za nujnost, če je res tako velik prijatelj šole, kakor se ponaša. Govornik je nadalje naglašal, da predlog ni morda demonstracija proti grofu Thunu, ali proti komur koli drugemu, ampak da morejo predlagatelji uporabiti priliko, da se uprejo proti temu birokratiškemu napadu na šolo. — Ako čitaš naslove onih štirih odredb — misli si bodeš: To so pač čisto nedolžne stvari. Toda, najhujše vladine odredbe, nadaljeval je govornik, zavijajo se vedno v lojalnost, takó, da je lojalnost, ki bi morala biti vzvišena nad strankarske boje, pri nas uže postala podobna liki javni vlačugi. Kdor vedno naglašá svojo lojalnost, ta je hinavec, naravnost profanacija korone pa je, če se vedno predočuje kot višek javne avtoritete. Kaj si mora 6, 7 ali 8-letni otrok misliti pod avstrijskim patrijotizmom, če mu se ta vtepa z najostrejšimi kaznimi? Dobro avstrijsko misli menda tisti, ki služi vsaki vladi, naj si bode fevdalna ali liberalna, konservativna ali reakcionarna, in taki ljudje se nazivljajo *stebri države*. Da se tako avstrijsko mišljenje stavlja v isto vrsto z zvestobo vladarju, kakor se je to zgodilo v namestništvenih ukazih, to je profanacija. Razumen človek ne bode navajal otrok na to, da sodijo o sedanji zgodovini ali o delovanju še živčih mož, in smešno je, da bi n. pr. otroci presojali delovanje pok. nadvojvode Albrehta. — Cesarska pesem doslej ni imela oficijalnega značaja, kolikor je znano govorniku; vpraša zatorej naučnega ministra, ali se tudi po drugih deželah izdajajo tako rekoč ukazi o prepevanju cesarske pesmi itd. Naravnost nezakonita in v kompetencijo naučnega ministra pa je segajoča ona točka namestniškega ukaza, ki veli, da se mora o prošnjah učiteljskega osebja za takozvane doklade službovanja vselej navesti, kakšna je „lojalnost“ prosilčeva. Nezakonita je zaradi tega, ker namestnik nima pravice podtkati dotičnemu paragrafu deželnega šolskega zakona smisel, na kateri niso mislili zakonodavci; in v kompetencijo ministra segajoča je zaradi tega, ker ima o učiteljskem osebju soditi minister, ne pa češki namesntik. Konec debate pa je bil ta, da se je odklonila nujnost predloga.

Dunajski delavci so 1. dan maja porabili tako, da so predpoludnem zborovali po raznih okrajih ter ponavljali resolucije izza prejšnjih let, popoldne pa so v četah

šli črez „Ring“ v Prater. Tam so, kakor ob drugih pri-likah, razhajali se mirno, tu pa tam govorili in poslušali petje svojih pevskih zborov. Neredov ni bilo; vedli so se dostojno. Nosili so svoja znamenja. Na mnogih obrazih si videl utrujenje in bedo; vendar probujenje zavesti daje delavcem nekaj ponos, in se še posebe držé, ker so preverjeni, da oni ne delajo krivice, in vest, da more peči le druge. Ravno na Dunaju vzbuja zbrana množica kakih 50 do 60.000 delavcev posebna čustva, ki naganjajo k preosnovam.

Češka. Banka „Slavija“ v Pragi objavila je račun svojega poslovanja za upravno leto 1894., iz katerega posnemamo te-le podatke: Leta 1894. znašala je inkasovana zavarovalnina v vseh oddelkih 2,073.298 gl. 81 nč., t. j. za 183.033 gl. 79 nč. več nego l. 1893. Zavarovana glavnica v vseh oddelkih znašala je 279,192.184 gl. 40 nč., t. j. za 21,543.225 gl. 25 nč. več nego leta 1893. Pričuvne zaklade vseh oddelkov znašajo 6,375.397 gl. 60 nč.; k temu je treba priračuniti še uradniška in zastopniška mirovinska zaklada; prvi je narasel na 299.207 gl. 11 nč., drugi na 144.887 gl. 82 nč. — Dobiček za l. 1894. znaša v vseh oddelkih vkupno 250.119 gl. 16 nč. — Zavarovalnine izplačala je banka „Slavija“ od početka svojega poslovanja do konca leta 1894. vsoto 24,032.317 gl. 69 nč.

Narodopisna razstava v Pragi otvori se slovesno dne 15. t. meseca. Slavnost prične s petjem stare himne češkega naroda, „pesni sv. Václava“.

Najviše sodišče na Dunaju je odbilo pritožbo nemških hišnih lastnikov v Pragi, ki so izzivajočim načinom tožili občino Praško zaradi „motenja posesti“, storjenega s tem, da je občina na hiše pribijala tablice s samočeskim imenom ulic. Vsled te razsodbe bode občina mogla pribijati tablice brez ovire po vseh hišah, kjer se jej bode videlo primerno.

Razstava knjigotiskarske stroke v Pragi. „Klub Stara Garda tipografske besede“ v Pragi, kateremu je namen delovati v povzdigo tiskarske stroke na Českem, priredi julija meseca t. l. razstavo knjigotiskarske stroke. Ta razstava bode kazala razvoj tiskarstva od najstarejše dóbe do danes, toliko na Českem, kolikor v inozemstvu v ta namen, da se more primeriti češko tiskarstvo s tujim. Glavni namen razstave je torej, povzdigniti češko knjigotiskarstvo. Omenjeni klub pozivlja k sodelovanju vse strokovnjake. Pojasnila daje odbor kluba „Stara Garda“, Jaroslav Štolba, Praha, knihtiskárna I. Otty.

Gimnazij za ženske v Levovu. „Nowa Reforma“ javlja, da je dobrotnica K. v Varšavi darovala vsoto 30.000 rubljev za osnovo poljskega gimnazija za ženske, ki naj se odpre v Levovu. Vsled te znatne pomoči odpre se ta zavod menda uže početkom prihodnjega šolskega leta.

Bukovinsko polit. društvo in pa nemška levica. Te dni je poslanec dr. Rott v Cernovcih govoril tamošnjemu „društvu za politiški in gospodarski napredek Bukovine“ o politiškem položaju. Ta govor je z jedne strani nov dokaz, da celó v poslanskih krogih smatrajo stališče liberalne stranke kritičnim, z druge strani pa kaže, kakó namerja nemško-liberalna stranka izvesti enakopravnost, zajamčeno v drž. zakonih. V smislu tega govora sklenil je namreč zbor resolucijo, s katero izraža svoje pričakovanje, da klub zedinjene levice odločnejše pokaže načela stranke, se krepko uprè nazadnjaškim nameram ostalih koalovanih strank ter se potegne za praktično izvedenje določeb drž. osnovnih zakonov o enakopravnosti

vseh državljanov brez ozira na — *cevoizpoveljanje*. O narodnosti torej ni govora! To pa razkriva, da židovski vpliv se čuti tudi v Bukovini uže toliko mogočen, da obrača glavno silo na tlačenje antisemitizma v tej pokrajini, kjer se širi poljski živelj poleg Židovstva vnetega za sedanje nemško liberalstvo.

Poljska. Z dnem 1. t. m. je pričel v Levovu izhajati časopis „Swoboda“, kateri ima služiti poljski mladeži in braniti nje interese. V programu lista naglašá poljska mladež, da je solidarna z onimi idejali, kateri so nedavno dovedli več poljskih „omladinistov“ pred Tarnopolsko sodišče.

Hrvatska. (Spomin na smrt hrvatskih mučenikov.) Dne 30. min. m. minolo je 224 let, odkar sta bila v Dunajskem Novem mestu obglavljena hrvatska velikana, ban Petar Zrinjski in knez Krsto Frankopan. Vsa krivnja teh mučenihov bila je ta, ker sta mislila, da hrvatskemu narodu in njuni domovini ni treba prenašati tujega jarma. Kakor vsako leto, tako se je tudi letos poleg dijaštva hrvatski narod hvaležno spominjal teh velikanov in molil za pokoj njiju duš. Širom Hrvatske opravljale so se maše zadušnice. Hrvatsko časopisje se je v lepih besedah spominjalo te obletnice.

Madjari in trozvezi in pa Bismarck. „Münchener Allg. Ztg.“ objavila je dopis iz južne Ogerske, v katerem se očita Nemcem na Ogerskem mlačnost nasproti Bismarcku, Madjarom pa nekaka nehvaležnost. Med ostalim je receno v tem sestavku, da ogerski Nemci niso slavili Bismarckove 80letnice, dasi je bilo tako slavlje po vseh deželah, kjer koli prebivajo Nemci. Na Ogerskem da živi dva milijona Nemcev, toda isti so večinoma uže izgubili nemško čustvo. In vendar bi imeli ne le Nemci na Ogerskem, ampak tudi Madjari vzroka dovolj, da proslavljajo Bismarcka, prvega nemškega kancelarja. Ko je Bismarck vstvaril trozvezo, bilo je načelo, da si bode ti Nemčija in pa Avstro-Ogerska medsebojna, krepka podpora. Drugo načelo bilo je seveda tudi to, da značijo vzadovoljeni Madjari ojačenje stare Avstrije; temu načelu naj se danes Madjari zahvalijo na svojem gospodujóčem stališču v Avstriji. Žal, kaže se vedno jasneje, da je bilo to načelo *krivo*. Nihče ne more več trditi, da so Madjari dandanes podpora trozvezi.

Mi pa pristavljamo, da Madjari s svojim dualizmom delajo hoté ali ne hoté v smislu germanizacije in na korist Velikonemčiji takisto, kakor od začetka, ko jih je Bismarck vpregel v okvir pangermanske politike.

Srbski narodno-cerkveni zbor zabranjen. Iz Karlovca na Hrvatskem poročajo, da je zabranjeno sezvanje srbskega narodno-cerkvenoga zbora, ki je bil prijavljen v dan 29. t. m. Ta zabrana je utemeljena s tem, da ni dovolj denarja nabranega za zborovanje, kajti mnogo večih stroškov od prejšnjih zborovanj ni še pokritih. Madjarska vlada se boji, da bi srbski cerkveni zbor protestoval proti sedanjim cerkveni politiki.

Ogerska. (Ogerska „narodna stranka“ in pa nemadjarjski narodi.) „Narodnie Noviny“ priobčujejo dopis kat. župnika Romalda Zaymusa, v katerem karakterizuje ogersko narodno (ljudsko) stranko. Omenjeni župnik pripoveduje, da je v katol. čitalnici v Sihleinu izustil govor, v katerem je omenil proganjanja nemadjarjskih narodnostij. Tekom predavanja opominjali so ga nekateri, da naj se ne dotika tega kočljivega predmeta. Župnik je završil svoj govor, kolikor je mogel zmerno, vendar pa je imel zaradi tega sitnosti, in izključili so ga iz odbora čitalnice. K temu pripominja „Politik“, da je

to drugi slučaj, kjer madjarska „narodna stranka“ v pogledu na nemadjarske narodnosti zavzemlje isto stališče, kakor ogerska vlada. „Narodna stranka“ se ne sme čuditi, ako se pojavlja mnenje, da je nji le do promene oseb, nikakor pa do ozdravljenja odnošajev Ogerske.

Te dni je bila v O-Turi cerkvena konferencija slovaških senijoratorov. Policija je zabranila zborovanje in orožniki so razgnali zborovalce, ter obkrožili cerkev. Pred cerkvijo zbrani narod moral se je umakniti oboroženi sili.

Srbija. Belgrajskemu dopisniku „*Kölnische Ztg.*“ izjavil je srbski odličnjak, pristaš stranke, „ki se ni vdeležil poslednjih volitev“, svoje mnenje o teh „volitvah“ in o sedanji skupščini tako-le: „Kdor ima oči, mogel je videti, da v Srbiji to pot ni bilo volitev. V sedanjosti, ko imamo železnice in brzojav, ter ko imajo tuje države in finančialne skupine svoje zastopnike v Srbiji, ne more ostati tajna, kljubu poročilom plačanih listov. Zaradi tega nočemo mi, v katerih taboru stoji ves narod, nikdar priznati sklepe te skupščine. Izjavljamo glasno in odkrito, da tujci, ki so v zvezi z današnjo vlado, ne bodo zopet igrali vloge oškodovanih in prevarjenih, ako srbski narod v pravični obrani pogodi i njih, kateri s svojem denarjem podpirajo samovoljo, ki je otvorila vojno proti časti, svobodi in imetju srbskega naroda.“

Bolgarska. Odbor za nabiranje obtožnega gradiva proti Stambulovu je ustavil delovanje, češ, da se mu navodno ni posrečilo nabrati potrebnih podatkov, na temelju katerih bi se mogla naperiti pravda. — „Narodno pravo“ javlja, da je načelnik v Sredcu dal zapreti 45 učiteljev Karlovskega okrožja, ki so se sestali v Sredcu, da si osnujejo društvo. Prijeti učitelji protestovali so proti temu nasilstvu pri vladi.

Rusija. „Novoje Vremja“ piše, da Rusija uže zdavna pričakuje spletke na skrajnem Vstoku. Zato je na tihem pripravila vse potrebno, da je ne presenečijo dogodki. Japonska da bode morala odstopiti od svojih domišljij nasproti Kitajski. Odkar je nastopil vlado car Nikolaj II., ravna se ruska zunanja politika po geslu: „Ne vidati

se!“ Po tem geslu da se bode ravnala ruska zunanja politika, in ne bode nikjer treba žrtvovati ruskih interesov. — Povodom poljske ustaje l. 1863., bilo je upornikom zaplenjenih med ostalimi tudi več knjižnic. Te dni je ukazala ruska vlada, da se vse te knjižnice podarijo vseučilišni knjižnici v Kijevu. — Za spomenik carju Aleksandru III. nabrali so v sami Moskvi 450.000 rubljev. Spomenik pride na glavni trg v Moskvi.

Mednarodna razstava v Benetkah. V Benetkah sta laški kralj in kraljica dne 30. m. m. slovesno otvorila mednarodno umetniško razstavo. Ali je na tej razstavi tudi kaj slovanskih umotvorov, nam ni še znano.

KNJIŽEVNOST.

Socensko-nemški slovar Wolfov, ki ga je uredil M. Pletersnik, dotiskal se je do 19. sešitka, sezajočega od besede „spisnik“ do besede: „šesteroplösk“ (str.: 545 do 624).

Spisi zbrani V. Beneše Trébizského. Díl XI. Z různých dob. Pořadí páté. Seš. 88. Cena seš. v 48 str. po 16 kr.

„Cest i kolem světa“. Jos. Kořenského. Seš. 12. Přečtenja opisovanje Japonske, in sicer Havajskih otokov, polnih vulkanov. Cena seš. 30 kr. Delo ima obilo krasnih ilustracij in je po zasnovi in izvršitvi posebne vrednosti. Založil je to delo I. Otto v Pragi.

Rozhledy socialní, politické a liberalní. Č. 7. obseza med drugim: Václav Choc: Slovo o české politice státoprávní. — Nová česká poesie. — Gustav Geffroy: Národní znovuzrození u Horvatů. — Ant. Hajn poroča o Masarykovi knjigi: Časové směry a tužby.

История цивилизации в Англии. П. Т. Бокл. С Петерб. Типография газеты „Новое время“. Znana knjiga velikega angleškega zgodovinskega izsledovalca se tu podaje v 2. izdanju, popularno razložena. C. 50 kopejk.

Oglasi.

Anton Drabec,

trgovec, 1—2

Piazza Legna št. 9,

ima na prodaj vsakovrstne kuhinjske in kletarske posode iz prsti, lesa in pleha po jako zmernih cenah. Slavnemu slovanu kemu občinstvu se priporoča, da ga blagovoli prav pogostoma obiskovati. „Svoji k svojim“!

Alla Croce di Malta

ulica Valdirivo štev. 19.

Preporoči se sl občinstvu za obiskovanje. Toči izvrstna črna in bela vina istrska po 36—40 kr. liter. — Pivo v steklenicah in sodčelkih po 24 kr. liter, steklenice pa po 16 kr.

Vkusna jedila po primernih cenah. Vino za družino na dom po 32 kr. liter.

S poštovanjem

1—4

Josipina Čuček.

Ivan Treven,

1—2 gostilničar

„AL BUON AMICO“

v ulici Madonnina, štev. 29.

Slavnemu občinstvu se priporoča za mnogobrojni obisk Toči izborna istrska vina, liter po 32 kr. in pivo I. vrste bratov Kozlerjev iz Ljubljane po 28 kr. liter. Dobivajo se mrzla in gorka jedila po zmernih cenah. Ima tudi igre na krogelje.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsako soboto na 8 straneh, slučajno s prilogami. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrta leta gld. 1.25 — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrta leta 1 gld. — Posamične številke pri upravnistvu po 8 kr. Zunanji *Austria-Ogerske* na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu (ulica Molin grande, št. 2).

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik: **Fran Podgornik.** — Tisk tiskarne Dolenc.